

PREOCUPĂRILE AUTORITĂȚILOR LOCALE DIN DOBROGEA NOUĂ CU PRIVIRE LA MONUMENTELE ISTORICE

*Drd. Dragoș Dumitru DRAGOMIR**

În conformitate cu prevederile păcii de la București, încheiată la 28 iulie/10 august 1913, care consfințea sfârșitul celui de al doilea război balcanic, România primea de la Bulgaria Dobrogea de Sud, până la linia Turtucaia - Ecrene.¹ Pe lângă satisfacerea unor condiții de securitate, de conferire a unor garanții strategice reale în privința încorporării Dobrogei și a respectării intereselor statului român², această realizare deschidea cercetătorilor români posibilitatea de a studia urmele istorice pe un nou teritoriu, adiacent aceluia dobrogian, revenit României în 1878. Întreaga problemă referitoare la conservarea și restaurarea monumentelor istorice, la săpături, descoperiri sau inventarii de monumente era reglementată în conformitate cu prevederile din „Legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice”, intrată în vigoare la 1 aprilie 1913.³

În ciuda unei relative bogății de urme ale trecutului existente în cele două județete sud dobrogene, soarta monumentelor istorice constituia arareori o problemă pe care autoritățile locale să o discute, așa cum o demonstrează studierea dosarelor relative la bugete și procese verbale ale consiliilor locale și județene. De exemplu, în bugetul pe anul fiscal 1914-1915, discutat de Comisia Interimară a Comunei Opancea, Plasa Ghelengic, Județul Caliacra, nu erau menționate monumente istorice. Se solicita credit extra-ordinare, pentru arendarea cuptorului cu var, abonamente la „Monitorul Oficial” și la revista „Curierul Administrativ”, efectuarea unor lucrări la școli, plata impozitului fonciar asupra proprietăților comunale.⁴

Cu prilejul ședinței din 1 noiembrie 1926, desfășurată „în localul cercului Militar Bazargic, - Prefectura nedisponând de o sală spațioasă”, ordinea de zi a fost generoasă: bugetul județului, modificări teritoriale, înființări sau alipiri de sate, „înființări de taxe și impozite pentru mărirea veniturilor Județului în scopul construirii unui palat administrativ precum și

*Liceul Tehnologic „I.C.Brătianu” Nicolae Bălcescu, județul Constanța.

¹*Istoria Românilor*, vol. VII, Tom II, Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie, coordonator: Acad. Gheorghe Platon, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 286.

²*Ibidem*, p. 42.

³***, *Noua Lege pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, 6 (1913), 22, pp. 87-89.

⁴Direcția Județeană Ilfov a Arhivelor Naționale (D.J.I.A.N.), *Fond Prefectura Județului Caliacra (1913-1941)*, dos. 7/1914, ff.1-2 et. *passim*.

diferite construcțiuni edilitare”, „mărirea numărului funcționarilor”, „salarizarea membrilor delegațiunei permanente Județene, a Președintelui Consiliului Județean, precum și salariile funcționarilor”, „preparațiuni și constuiri de noi șosele”, „construirea de spitale și dispensare sanitare, etc.”, „construirea și reparațiunea de școli și biserici”, „construirea localurilor pretoratelor”, „rețelele telefonice din județ”, „îmbunătățirea agriculturii, creșterea vitelor și înființări de pepiniere”, „îmbunătățirea situației coloniștilor”, „înființarea izlazurilor, comunelor și menajarea pădurilor”, „capitala Județului și diverse chestiuni” (se discuta oportunitatea mutării capitalei județului de la Bazargic la Balcic)⁵. În cadrul discuțiilor referitoare la schimbarea capitalei județului, se va menționa că „Prefectura nu va putea pleca și cu darurile istorice și naturale ale orașului cu care s’a afirmat în desvoltarea lui până astăzi”, fără a se explicita care sunt aceste daruri.⁶

În ședința din 7 noiembrie 1926, discuțiile referitoare la alocările bugetare ale comunei Bazargic (capitala județului Caliacra, la acel moment, deși „chiar din anul 1914 Balcicul era destinat a fi capitala județului”⁷) făceau trimitere la modificări de taxe, șosele, îmbunătățirea situației coloniștilor, reînființarea izlazurilor comunale, probleme sanitare sau alocări suplimentare pentru învățământ⁸ („pentru ca viitoare floare a țării să fie scăpată din ghearele mizeriei”, cum declara Constantin Gr. Dumitrescu, președintele Consiliului Județean, în ședința din 10 martie 1927⁹). În respectiva ședință se discută inclusiv despre cheltuielile ordinare ale județului pe anul 1927. Nici un vorbitor, din cei 30 prezenți (dintr-un total de 40) nu a făcut referire la monumente istorice, nici atunci, nici la următoarea ședință, din 11 a.c., unde au fost prezenți 25 de consilieri.¹⁰ La ultimul punct pe ordinea de zi se găseau, întotdeauna, „diverse chestiuni”, dar acestea erau discutate foarte rar, de obicei „din cauza orelor înaintate”.¹¹

În bugetul județului Caliacra pe anul 1927, la capitolul VI - „Instrucția publică și Culte” (art. 69-85) erau prevăzuți 543.205 lei¹², pentru anul 1928 (art. 74-88) erau prevăzuți 862.462 lei, iar pentru anul 1929 (art. 11-12) erau prevăzuți 515.000 lei.¹³

⁵ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 3/1926, ff. 9-19.

⁶ D.J.I.A.N., *Fond Primăria Comunei Bazargic*, dos. 36/1929, f. 6.

⁷ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 3/1926, f. 21.

⁸ *Ibidem*, ff. 13-17.

⁹ *Ibidem*, f. 31.

¹⁰ *Ibidem*, ff. 34-38.

¹¹ *Ibidem*, f. 45.

¹² *Ibidem*, ff. 38-39.

¹³ *Ibidem*, ff. 74-88.

Situația se schimbă în anul 1929, deoarece „prin art. 69 din legea pentru unificarea Administrativă, toate Comunele sunt obligate să prezinte planurile lor de sistematizare până la data de 13 Iunie 1929.

Acest plan de sistematizare este conceput de un artist și sociolog, care să stăpânească bine mănuierea planurilor, dar trebuie să se bazeze pe un plan exact al orașului, în care să fie trecute la zi toate străzile, edificiile, lucrările de edilitate și construcțiunile existente, precum și declivitățile terenului.”¹⁴

Este momentul în care autoritățile locale sunt obligate să se intereseze și de trecutul istoric al zonei, după cum o demonstrează adresa nr. 128 din 1929 Ianuarie 3, trimisă de Primărie către Rezivorul Școlar al Județului Caliacra:

„Primăria propunându-și alcătuirea planului de sistematizare al orașului în care instituția Dvs. a funcționat și se va desvoldă, vă rugăm să binevoiți a colabora la alcătuirea planului.

Prin plan de sistematizare a unui oraș, se înțelege prevederea în planurile orașului și a zonei de extensiune, a tuturor operațiunilor progresive a societății de astăzi, pentru minimum de 50 ani viitor, precum și conservarea acelor apirațiuni meritos materializate. (...) Părerile se cer ținând seamă de suveranitatea statului și proporția naționalităților. Deci ce școli primare pe cartiere, școli de meserie, comerciale, de agricultură, de menaj, industriale etc; - ce muzee, atenee, biblioteci, teatre, cinematografe, circuri, grădini, locuri de sport, vor trebui să funcționeze peste 50 de ani. (...) Informat de studiile personale ale D-lui Revizor Stroescu asupra urmelor de civilizație veche ale ținutului, un memoriu special în această materie și asupra Bazargicului, ne este necisar la sistematizare. Primăria angajată în această lucrare importantă și costisitoare, așteaptă rezultatele până la 15 Ianuarie 1929.”¹⁵

O adresă similară a fost trimisă, în aceeași zi, „Domnului Director al Liceului de băeți «N. Filipescu»”: „Numai în corpul Profesoral din localitare, se găsesc persoane competente a referi asupra așezării orașului din punct de vedere fizic, asupra geologiei, asupra climei, asupra vegetației și asupra istoriei orașului. Aceste referate sunt de mare folos în alcătuirea programului de sistematizare și urbanistului care întocmește planul.”¹⁶

În urma acestor diligențe, Primăria Bazargic a primit trei referate, „Notițe istorice asupra originii teritoriului și denumirii orașului Bazargic”¹⁷,

¹⁴ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 36/1929, f.1.

¹⁵ *Ibidem*, ff. 29-29 v.

¹⁶ *Ibidem*, f. 31.

¹⁷ *Ibidem*, ff. 37-38.

„Privire geologică”¹⁸ și „Bazargicul”¹⁹, doar în ultima găsimdu-se câteva referiri la momumente, chiar dacă nu neapărat istorice: „Cam pe la 2 km. de Bazargic se află monumentul Zimmerman, ridicat de Țarul Alexandru II-lea, în memoria și bravura oștirii sale și a Comandantului, cari au luptat la 1877-1878 pentru cucerirea orașului, 20-25 ianuarie 1878. (...) În vechime trecea drumul dela Marcianopolis la Abritus și Tropaeum Traiani prin vechiul orașel Zalpada, a cărui existență se atribuie a fi fost acolo, la răspântia drumurilor, căci prin împrejurimi (Alăchicciu, Cabasacal, Ghelengic, Ezibeiu) s’au găsit rămășițe romane, după cum mărturisesc arhiologii Weise, Dr. Jiricek și Kalinca.²⁰ (...) Pe calea Constanței se află «Mormintele Eroilor» și «Cimitirul Militar» lucrare ce face onoare armatei, corpului ofițeresc și administrației.”²¹

În „registru pentru decizii și ordonanțe pe anul 1938” a Comisiunii Interimare a orașului Bazargic²² erau cuprinse: elibrarea de autorizații de construcții, acordarea de gradații personalului administrativ, numiri pe funcții (guard comunal, încasator și lucrător la abatorul comunal, paznic la stadion, vii, uzina de apă, la gunoaie sau la cele cinci bariere, spre Constanța, Balcic, Varna, Silistra și Bogdan-Vodă, lampist, agent de constatare, supraveghetor de lucrări la Serviciul Tehnic Comunal, lucrător permanent, ajutor de grădinar și șef grădinar la grădina publică, agenți de urmărire și încasatori la piețe, oboare, târguri, bariere, etc.), rezolvarea unor probleme administrative și sanitare, stabilirea prețurilor maxime la făină, pâine, carne (de vacă, bou, mânzat, vițel de lapte până la trei luni, bivol, capră, oaie, berbec-batal, porc și pasăre – găște, rațe, găini, curcani, boboci și pui, pește până la 50 kg. și de la 50 kg.), ouă, lapte de vacă, iaurt, brânză telemea, zarzavaturi (ceapă de apă și de arpagic, cartofi, varză după mărime, morcovi, țelină, păstârnac, pătrunjel, praz, fasole uscată, etc.), petrol lampant pentru vânzarea în detaliu, reprimarea speculei ilicite, acordarea de despăgubiri la cărnurile confiscate din motive sanitare în abator, ș.a.m.d.

Pe 23 decembrie 1938, primarul orașului, I. D. Georgescu „văzând că la această Primărie nu a funcționat un birou de statistică, studii, pinacotecă și cultural și că necesitatea lui se simțea nevoie mai ales pentru colecționarea obiectelor de artă, vechi, documente etc, obiecte în legătură cu trecutul orașului Bazargic deci piese ce ar interesa prezentul și viitorul în vederea întocmirii unei monografii a Or. Bazargic și a unui muzeu în care să

¹⁸ *Ibidem*, f. 41.

¹⁹ *Ibidem*, ff. 99-102.

²⁰ *Ibidem*, f. 99.

²¹ *Ibidem*, f. 100 v.

²² D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 66/1938 (94 f.)

se păstreze aceste piese, precum și de o bibliotecă de cărți folositoare și instructive pentru public și culegeri de date statistice ce să intereseze economia or. Bazargic” decidea înființarea unui „birou pendinte de actualul serviciu ad-tiv al Primăriei și va fi condus de Dra Aurelia Ghețu, licențiată în litere și șef de birou la Serv. Ad-triv.”²³ În dosarul cuprinzând decizii ale Consiliului Comunal Bazargic pe anul 1939 găsim cereri pentru deschiderea unor credite suplimentare în vederea plății iluminatului și aprovizionării cu apă la aeroportul (aerostația) Bazargic; achiziționarea de materiale necesare dotării echipelor de cercetași, gaze, desinfectare și salvare gazați; procurarea celor 200 pilule toxice cerute de Serviciul Sanitar; plata unui tablou reprezentând pe Excelența Sa, domnul Rezident Regal al Ținutului Mării; o schimbare în denumirea străzilor și o nouă numerotare (prima schimbare fusese efectuată în 1914); organizarea congresului anual al profesorilor de geografie, la sfârșitul lui mai 1939; construirea unui depozit de cârpe vechi; plata abonamentului la revista „Pontice”, respectiv alimentarea cu apă a orașului²⁴. De asemenea, se institua „Regulamentul comunal pentru ținerea și circulația câinilor”, se stipula înființarea unui birou social care se ocupa de bătrânii și bolnavii săraci și de copii abandonați, abandonați moralmente și de cei ieșiți din închisoare, erau reglementate atât circulația trăsurilor, automobilelor turisme și a camioanelor cu mărfuri cât și obligațiile deținătorilor de cabaline; se stabileau prețurile maxime atât la diferitele categorii de piei (albe, roșii și cele cu defecte), cât și la restaurante și bodegi (în funcție de cele trei categorii, la mâncăruri de ouă, supe și ciorbe, mâncăruri calde, fripturi, minaturi, brânzeturi, salate, compoturi) și la lemne.²⁵ Consiliul Comunei Ezibei, plasa Dobrici²⁶ cerea fonduri pentru procurarea colecției de legi Hamangiu²⁷; reparații la primărie și școli²⁸ (demn de menționat faptul că, în buget se reglementa „întrebuințarea veniturilor de la cârciume (...) „pentru construcția școalei din satul...” și „îmbunătățiri la biserica din...”²⁹. Se solicita un credit extraordinar „pentru plata primei de asigurare contra incendiului a proprietăților comunei la Direcția cassei speciale dela Ministerul de Interne”³⁰; „plantarea de pomi fructiferi în curțile locurilor publice”³¹.

²³ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 89/1938, ff. 93-94.

²⁴ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 87/1939, ff. 22, 27, 30, 33, 42, 73, 77, 84, 99, 103-108.

²⁵ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 88/1939 (79 f.).

²⁶ D.J.I.A.N., *Fond Prefectura Județului Caliacra(1913-1941)*, dos. 6/1914-1916 (179 f.).

²⁷ *Ibidem*, f. 16.

²⁸ *Ibidem*, f. 67 et. *passim*.

²⁹ *Ibidem*, f. 7.

³⁰ *Ibidem*, f. 54.

³¹ *Ibidem*, ff. 110-111.

Primăria comunei Ghelengic percepea taxe „de fiecare câine de vânătoare - 50 lei, de fie care câine de lux - 200 lei, de fie care al doilea câine de lux - 300 lei, dela al patrulea câine de lux de fiecare cap anual 500 lei”³² În şedinţa extraordinară din 17 decembrie 1933 au fost solicitate sume noi de bani „având în vedere preţul exagerat cu care se poate procura lemnele”.³³ În şedinţa extraordinară a Consiliului Comunal al Comunei Ghelengic, din 23 iulie 1933, s-a aprobat suma de 15.711 lei „pentru repararea de cişmele”.³⁴

Pe 24 ianuarie 1925 lui „Petre Nencof căruţaş i se achită transport cu căruţa la 2 caravane în excursie ştiinţifică” în sumă de 150 de lei din partea primăriei Balcic.³⁵

Singurul capitol la care s-ar fi putut înscrie cheltuielile pentru monumente istorice, în cadrul unui buget local, era Capitolul III, subcapitolul „1. Învăţământul - cheltuieli culturale (teatru, şezători, conferinţe) etc.”³⁶, sau la Partea a II-a - „Cheltuieli extraordinare şi alte fonduri speciale”³⁷.

Actele de cheltuieli ale comunei Şabla pe anul 1925³⁸, precum şi ale comunei Ilanlâc, pe anul 1928, nu cuprindeau nici o referire la monumente istorice³⁹.

La bugetul comunei Vasileva pe anul 1929 erau aduse adaosuri la „cotă pentru mărirea fondului de ajutorarea coloniştilor”, „cheltuieli Congresul Internaţional de Agricultură”, „cheltuieli culturale pentru Universitatea populară Bazargic” sau „pentru Comit. Centr. al Sinistraţilor de sub patronajul M. S. Regina Maria”⁴⁰.

În bugetele comunelor rurale I. G. Duca, care avea 3.717 locuitori, dintre care 729 contribuabili⁴¹, Caroli, compusă din satele Caroli şi Bogiali, cu un total de 2.200 locuitori, dintre care 350 contribuabili⁴², Balagea, cu satele Balagea, Ciucurova, Tulugea şi Şahinlar, având 1.587 locuitori şi 587 contribuabili⁴³, toate din judeţul Caliacra, precum şi Arabagi, din judeţul

³² D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 19/1933, f. 59.

³³ *Ibidem*, f. 210.

³⁴ *Ibidem*, f. 70.

³⁵ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 6/1925, f.5.

³⁶ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 6/1927, f. 11 v.

³⁷ *Ibidem*, f. 13. v.

³⁸ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 5/1925.

³⁹ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 6/1928.

⁴⁰ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 5/1929, f. 24 v.

⁴¹ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 12/1938-1939.

⁴² D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 6/1927.

⁴³ D.J.I.A.N., *Fond Primăria Comunei Balagea*, dos. 14/1934-1936 (45 f.).

Durostor, cu satele Arabagi, Caracii-Mari și Iurtluc, cu 2.106 locuitori și 497 contribuabili⁴⁴, nu există trimiteri la monumentele istorice.

Pe 14 ianuarie 1935 primăria comunei Babuc primea „în copie adresa No. 39/934, a Fundațiilor Culturale Regale, Muzeul Alexandru Saint Georges cu sediul în București Bulevardul Lascar Catargiu No. 39, spre a lua cunoștință de conținut și a acorda din partea D-vs. toată atențiunea să luați măsurile necesare de satisfacere. (...) Muzeul Alexandru Saint Georges trecând în proprietatea Fundațiilor Culturale Regale, urmează a i se da mare desvoltare. În acest scop mă adresez D-vs. rugându-vă să bine voiți a da prețiosul D-vs. concurs pentru adunarea unei cantități cât mai mari de obiecte necesare muzeului, dând în consecință ordine organelor D-vs. în subordine. Acest muzeu se compune din trei părți distincte: documentarea, cabinetul numismatic și biblioteca. (...) Depozitele de monete găsite în pământ urmează a se trimite în întregime Muzeului pentru a fi studiate amănunțit. (...) Obiectele adunate vă rugăm să bine voiți a dispune să fie trimise la acest Muzeu însoțit de foi de donație semnate de donatori indicându-ne numărul obiectelor, descrierea lor precum și unde au fost găsite, de asemeni și adresa donatorului pentru ca Muzeul să poată răspunde de primire și mulțumi fiecărui donator în parte.”⁴⁵

Pe 9 martie 1936 era înregistrată la primăria comunei Babuc adresa transmisă de „Asociația română de monografii istorice «N. Iorga» constituită sub auspiciile Institutului Sud-Est Europa, condus de D-l. Profesor N. Iorga și având ca membri profesori, învățători, preoți și studenți”. Asociația respectivă „fiind în legătură cu Institutul Sud-Est Europa, cu comisiunea monumentelor istorice și cu Ministerul Instrucțiunii Publice, care a adresat o circulară, către toți învățătorii, pendinte de Inspectoratul regional din București, de a se pune în legătură cu suszisa Instituție, în vederea adunării materialului monografic a satelor respective, Asociația română de monografii istorice „N. Iorga” și-a luat de scop:

1) Trezirea interesului public asupra celui mai modesc obiect ce se poate socoti ca document istoric sau etnografic.

2) Cultul acestor dovezi istorice ale trecutului nostru și în special al monumentelor istorice clădite și al locurilor istorice, prin care se pregătește cu adevărat și se întregește cultul patriei.

3) Salvarea și conservarea prin colecționarea în arhiva și muzee locale sau la Asociație a documentelor de ambele feluri, care se irosesc

⁴⁴ D.J.I.A.N., *Fond Primăria Comunei Arabagi*, dos. 29/1935-196 (24 f.).

⁴⁵ D.J.I.A.N., *Fond Primăria Comunei Babuc. Județul Durostor*, dos. 47/1935, f. 1.

zilnic, organizând în toate centrele mai mari asemenea aşezăminte şi supraveghindu-le.”⁴⁶

În „inventar de averea mobilă şi imobilă a comunei Babuc întocmit în conformitate cu art. 191 din Legea Administrativă”⁴⁷, din iulie 1939, primarul Constantin Jelescu⁴⁸ nu face nici o referire la existenţa vre-unui monument istoric. Cu toate acestea, inclusiv această primărie primise ordinul Ministerului de Interne 154/939 F.:

„Motivat de adresa Comisiunii Monumentelor Istorice Nr. 3310/938 avem onoare a vă ruga să binevoiţi a lua măsuri ca, potrivit dispoziţiunilor art. 176 partea a II-a punctul 2 din Legea Administrativă, să se înscrie în bugetele ad-ţiunilor locale, din cuprinsul aceluşi Ținut fondurile necesare pentru ajutorarea bisericilor, cheltuieli ce sunt obligatorii pentru administraţiunile locale, iar în limita posibilităţilor să se acorde subvenţii pentru monumentele istorice, a căror bună întreţinere constituie o obligaţiune morală a tuturor.”⁴⁹

În dosarul privind „Procese verbale de Inspecţie la Comunele din Jud. Caliacra”, găsim informaţii despre inspecţiile efectuate de pretorii de plăşi în perioada 29 martie - 8 aprilie 1927. Ion Popescu, la plasa Periş, a inspectat localităţile Stâna Cadânei, Baraclar, Nădejdea, Pârâul Caprei, Alexandria, Armutli şi Cămlăru.⁵⁰ Pe 31 martie 1927 constata că primarul din Armutli, P. Constantinof, încasase în 1926 „lei 2.000 cu ordonanţa no. 17 pentru întreţinerea şi reparaţia cişmelelor (...) fără să efectueze lucrările pentru care au fost alocate (fondurile - n.m.)”.⁵¹

Vasile D. Zavate, pretorul plăşii Cavarua, inspectase în perioada 1 - 30 aprilie 1927 localităţile Mihăileni, Ghiore, Ghi-Orman, Caracaşkioi, Cavarua, Stâncă, Gagarlăc, Iazăgilar, Carapcea, Şabla, Caramalar, Sătalmuş, Gheaur Suiciuc şi Pădureni, fără a menţiona nimic despre existenţa vre-unui monument istoric.⁵²

Bugetul general al administraţiei comunale pe anul financiar 1938/1939 al Comunei Opancea, Plasa Ezibei, Judeţul Caliacra, având în componenţă satele Opancea, Bogdanova, Valahi, Titu Maiorescu, Semizali, Carabaşti şi Saragea, cu un total de 2.480 locuitori, nu făcea nici o referire la monumentele istorice.⁵³ Identică era situaţia comunei Babuc, care cuprindea

⁴⁶ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 10/1936, f. 10.

⁴⁷ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 87/1939, ff. 152-157.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 151.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 142.

⁵⁰ D.J.I.A.N., *Fond Prefectura Judeţului Caliacra (1913-1941)*, dos. 1/11927, ff. 1-6, 28.

⁵¹ *Ibidem*, f. 9.

⁵² *Ibidem*, ff. 46-51, 66-94.

⁵³ D.J.I.A.N., *loc. cit.*, dos. 5/1937-1938 (24 f.).

satele Babuc și General Praporgescu, cu 3.156 locuitori, dintre care 839 contribuabili, pentru anul fiscal 1935-1936.⁵⁴

În „Bugetul General de venituri și cheltuieli pe exercițiul 1940/1941” al comunei Alfatar, la partea a II-a, „Bugetul cheltuielilor”, capitolul 3 - „subvențiuni”, erau prevăzute, printre altele, câte 1.000 de lei pentru societățile „Cultul Eroilor”, respectiv „Principele Mircea” Durostor, precum și pentru Fundația „Regele Carol” Sinistrați.⁵⁵

Procese verbale ale ședințelor Comisiunii Interimare a orașului Balcic, desfășurate în anul 1929, dezvăluie că, în ciuda unor puncte numeroase și diverse existente pe ordinea de zi („fixarea, din nou, a terenului ce urmează a se ceda pentru spital”; „aprobarea reparațiilor stricăciunilor cauzate de ploaia torențială de la 7 Noembrie 1929”; „delegarea la București a Dlui Președinte pentru a solicita diferitelor departamente, să prevadă în noul buget subvenții pentru ridicarea orașului; acordarea unei subvenții de 2000 lei Comisiunii instituită de cetățeni sub controlul Primăriei pentru plantarea orașului”; „reducerea dărilor celor mai săraci contribuabili ai orașului de către percepția comunală, aceasta cu ocaziunea aniversării zilei de naștere a M.S.Regina Maria”⁵⁶; „clasarea șoselelor studiate de către Serviciul Technic al Județului pentru a lega orașul Balcic cu Lacul Tuzla și prin Ac Bunar cu șoseaua Națională Balcic - Frontieră;⁵⁷ „stabilirea prețului terenurilor expropriate pentru șoseaua comunală Balcic - Lacul Tuzla” concomitent cu cedarea unor terenuri „pentru construirea unui local pentru artiști, pictori etc.” și a „unui local de odihnă, pentru funcționarii Prefecturii și celor ai Ministerului de Interne” , precum și cedare unor locuri pentru „pichet de grănicieri (...) cohorta de cercetași (...) un local de odihnă membrilor corpului didactic primar”⁵⁸), nici măcar atunci când s-a discutat despre „modificarea bugetului pe anul 1929”⁵⁹ nu s-a pomenit nimic despre monumentele istorice.

Situația a fost identică în prima jumătate a anului 1931, când, printre punctele de pe ordinea de zi ale ședințelor Consiliului Comunal al orașului Balcic („chestiunea administrației băilor comunale „Regina Maria”; „iluminatul cu electricitate al orașului”; chestiunile „arendării dreptului de vânat, pe proprietatea orașului” și a „înscrierii orașului, ca membru la Camera de Comerț Polono-Română din Varșovia și luarea de măsuri pentru

⁵⁴ D.J.I.A.N., *Fond Primăria Comunei Babuc*, dos. 51/1935-1936 (26 f.)

⁵⁵ D.J.I.A.N., *Fond Primăria Comunei Alfatar*, dos. 1/1940-1941, ff. 35, 69.

⁵⁶ D.J.I.A.N., *Fond Primăria Orașului Balcic*, dos. 19/1929, ff. 5-5v.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 25.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 29.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 44.

propagandă în vederea sezonului”; „aprobarea contului de gestiune pe 1929” și „votarea bugetului pe 1931”⁶⁰ nu s-a strecurat nimic despre monumentele istorice.

Abia în „ședința de la 28 Septembrie 1931, sub președenția lui Octavian Moșescu, președintele Comisiunii Interimare, asistat de către Dl. Mihail Schintescu, Secretarul General al Orașului Balcic”, între cele 11 puncte de pe ordinea de zi (printre care „nomenclatura fântânilor”, „formarea unei biblioteci centrale a orașului” sau „clasarea materialului de la salubritate”), la punctul 6 a fost abordată problema muzeului orașului, sub următoarea formă: „Dl. Președinte, face cunoscut Comisiunii, că mai toate localitățile vechi, istorice, au un muzeu al lor, în care se adună obiectele antice, spre a se perpetua istoria acelor localități. Cum Balcicul, ca unul dintre cele mai vechi porturi ale Mării Negre, cunoscut ca atare din vremea vechilor Eleni, posedă numeroase rămășițe a diferitelor stăpâniri, ca vase, monede, colonade etc, cari trebuiesc adunate într’un imobil, spre a se perpetua amintirea, istoria sa veche, urmează a se creea un muzeu al orașului, măsură impusă cu atât mai mult, cu cât acest oraș este vizitat de numeroși streini.” Drept urmare, „Comisiunea în majoritate, aprobă înființarea unui muzeu al orașului, în care scop, însărcinează pe Dl. Președinte cu facerea și lansarea apelurilor necesare.”⁶¹ Dovada că proiectatul muzeu a luat ființă o găsim în anul următor.

În cadrul unui efort mai larg de popularizare a descoperirilor menționate mai sus, pe data de 12 iunie 1938, „elevii școalei primare din satul Hagi-Kioi comuna Cămlaru” au primit acordul pentru „a merge în excursiune în orașul Balcic, cu autobuzul Nr. 101 Bzg”.⁶²

Într-o situație din 1940 („Recapitulație desvoltată cuprinzând toate imobilele trecute în formular”) între cele 33 de poziții, care cuprindeau, printre altele, trei biserici și tot atâtea geamii, două cimitire creștine și tot atâtea turcești, o grădiniță și două școli primare, era trecut și „Muzeul Comunal parte și etaj”, situat pe strada Mihai Eminescu, beneficiind de o suprafață clădită de 800 mp și neclădită de 50 mp, în valoare totală de 800.000 lei.⁶³ Acest muzeu primise o subvenție de 5.000.000 lei de la Ministerul de Interne pentru „12 mari săli, etaj și parter”.⁶⁴

Excursiile școlare erau organizate și pentru elevii naționalităților conlocuitoare, afirmație demonstrată prin faptul că, pe 25 iunie 1938,

⁶⁰ *Ibidem*, f. 50.

⁶¹ *Ibidem*, ff. 99-100.

⁶² D.J.I.A.N., *loc.cit.*, dos. 8/1938, f. 65.

⁶³ D.J.I.A.N., *loc.cit.*, dos. 42/1940, f. 4.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 9.

prefectul județului Caliacra, colonel Anton Pârvu, autoriza „direcțiunea liceului bulgar de băeți din Bazargic să meargă în zilele de 26 și 27 Iunie a.c. într'o excursie cu elevii acelui liceu, cu autobuzul No.101 Bzgc, pe ruta: Bazargic - Ceatar - Ecrene - Balcic - Cavar - Capul Caliacra - Sabla - Bazargic, cum și pe traseul concesionat de C.F.R. Bazargic - Balcic – Cavar”.⁶⁵

Frumusețea locurilor, împletită cu existența mărturiilor trecutului, atrăgea inclusiv vizitatori din țară. Pe 11 aprilie 1927, A. T. Stefanief, primarul comunei rurale Ghiaur Siucius, a primit următoarea înștiințare:

„Noi Vasile D. Zavate pretorul plașei Cavar din județul Caliacra, comform ordinului telefonic al Domnului Prefect de județ cu No. 4441, asta zi am venit cu studenții Doljeni în comuna Ghiaur Siucius, de unde s'a laut căruțe spre a se vizita locurile dela Capul Caliacra, pregătindu-se din timp cele cuvenite recepției acestora în scopul de a li se face o primire cât mai călduroasă. Cer ca în comună să se vadă curățenie generală obligându-se pe fie care locuitor a ține curat curțile și strada măturată pe toată întindere caselor de locuințe, iar curțile liberate de ori ce gunoae care să fie transportate la câmp în afară din sat.”⁶⁶

În concluzie, în pofida monumentelor istorice existente pe teren, a unor indicații ale autorităților centrale și a acțiunilor câtorva entuziaști, necesitatea protejării mărturiilor trecutuluia fost doar sporadic conștientizată. Oricum, întreaga problematică privitoare la administrație, toate preocupările autorităților locale din Dobrogea Nouă interbelică, așa cum ne sunt relevate de documentele de arhivă, au fost spulberate de evenimentele anului 1940.

CONCERNS OF LOCAL AUTHORITIES IN DOBROGEA NOUA REGARDING HISTORICAL MONUMENTS

-abstract-

Key Words: historical monuments, New Dobrogea, local authorities.

With the passing of Southern Dobrogea into the Romanian state, following the Second Balkan War, for our researchers appeared the possibility of studying the historical traces found on this territory. This opportunity was met by the lack of funds and the lack of interest of local authorities in the issue of historical monuments, as demonstrated by the study of files related to budgets and minutes of local and county

⁶⁵D.J.I.A.N., *loc.cit.*, dos. 8/1938,f. 111, 152.

⁶⁶D.J.I.A.N., *loc.cit.*, dos. 1/1927, f. 81.

councils. However, besides other pressing issues, such as the relocation of the capital of Kaliakra County, various problems related to construction, education, health, public safety, etc., at certain times there was interest in financing the organization of museums or in settling student trips to areas with a richer historical heritage. All these problems ended with the events of 1940.

BIBLIOGRAFIE

Direcția Județeană Ilfov a Arhivelor Naționale:

- *Fond Prefectura Județului Caliacra (1913-1941)*
- *Fond Primăria Comunei Alfatar*
- *Fond Primăria Comunei Arabagi*
- *Fond Primăria Comunei Babuc. Județul Durostor*
- *Fond Primăria Comunei Balagea*
- *Fond Primăria Comunei Bazargic*
- *Fond Primăria Orașului Balcic*

Istoria Românilor, vol. VII, Tom II, Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie, coordonator: Acad. Gheorghe Platon, Editura Enciclopedică, București, 2003.

***, *Noua Lege pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, 6 (1913), 22.